

*Димитрије Кривокапић,
судија у пензији, Београд*

Менична солидарност

Меница је посебна писмена исправа у којој је означено извесно тражбено право изражено у новцу, а постојање тог права у потпуности зависи од постојања саме менице. Начело инкорпорације нарочито долази до изражаја код менице, тако да се права из менице не могу користити ни преносити без постојања и поседовања исправе.

Меница је једна од назначајнијих хартија од вредности, јер има изузетну улогу у развоју савременог финансијског тржишта. Првобитно је била средство безготовинског трансфера новца. Затим средство размене домаћег за страни новац. У току свог развоја постајала је све више средство плаћања, као и средство трговачког клиринга. Коначно, меница је постала кредитни инструмент. Као средство кредита, односно средство обезбеђења кредита, меница се користи у есконтним пословима, пословима акцептног кредита, пословима финансијског кредита и посебно у пословима извоза и увоза робе на кредит.

Меница је једнострана писмена изјава којом једно лице издаје наредбу другом лицу да исплати одређену суму новца, или обећање једног лица да ће доносиоцу исплатити одређени новчани износ. То је истовремено и најважнија подела меница, на вучене (трасиране) и сопствене (соло) менице. Она је писмена исправа, али не обична исправа. Карактеришу је следеће особине:

- инкорпорација меничног потраживања, односно дуговања, јер право не нестаје без исправе, без исправе се право не може пренети на другога и право се не може остварити без исправе,
- назив "меница" мора бити означен у меничном слогу и може да гласи само на плаћање новца,

- менична строгост и апстрактност меничне обавезе,
- преносивост меничног потраживања, ако индосирање није изразито забрањено,
- ограниченост меничних приговора,
- самосталност меничних изјава,
- менична солидарност,
- строга формалност у свим питањима, у којима је Закон о меници ту формалност прописао,
 - у меничном спору довољно је као доказно средство поднети формално исправну меницу и уредну претестну исправу и
 - тужилац у спору не мора доказивати да је власник меничне исправе, активну легитимацију ималац доказује непрекинутим низом индосамената.

Проф.др Милан Бартош сматра, да је начело меничне строгости најважније обележје менично – правног посла. Ово начело чини меницу потпуно независном од правног посла из којег је сама меница настала. Она, као и менично – правни однос уопште, има свој једини основ у једностраној изјави меничних потписника да тој на самој меници. Меница, као хартија од вредности, је исправа која претпоставља извесну вредност, мада она сама нема стварну, унутрашњу или материјалну вредност. Код њих важи претпоставка, да се за њу може добити она вредност на коју она гласи.

При изради овог рада, у првом реду, имали смо у виду меничну солидарност, као једну од битних њених карактеристика и потребу указивања на остале њене особине, али само у оној мери која је неопходна да се разјасни принцип солидарности. Обавезе меничних дужника су солидарне, али се начело меничне солидарности разликује од солидарности у грађанском (облигационом) праву.

Како менична солидарност није у свему једнака са опште-правном солидарношћу, неопходно је да посветимо одређену пажњу правној природи солидарних облигација, које настају у у складу са Законом о облигационим односима.

I Грађанско (облигационо) правна солидарност

Солидарне облигације су облигације са већим бројем субјеката, било поверилаца или дужника, било и једних и других, у истом облигационом односу. При томе је увек реч само о једном и истом потраживању, односно дугу. Основна карактеристика тог односа је физичка, односно економска дељивост потраживања, односно дуга и њихова правна недељивост. Правна недељивост произилази из чињенице да су сви повериоци и сваки посебно овлашћени да захтевају исплату целог дуга и што су сви дужници и сваки посебно обавезни да повериоцима исплате цео дуг.

Од солидарних облигација битно се разликују недељиве облигације, које карактерише, не само правна, него и физичка, односно економска недељивост потраживања. Постоји несагласност и око самог назива ових облигација. Једни их

називају солидарним облигацијама у неправом смислу, док их други именује скупним облигацијама због природе ствари или радње на којој се заснива скупна тражбина, односно скупни дуг.

Потраживање, односно обавеза је дељива ако се оно што се потражује, односно дугује може поделити и испунити у деловима који имају иста својства као и цео предмет, и ако оно том поделом не губи ништа од своје вредности. Солидарне облигације са два или више поверилаца називају се активним солидарним облигацијама, а солидарне облигације са два или више дужника пасивним. У нашем закону није усвојено јединствено правило о одговорности код дељивости сложених обавеза. Закон о облигационим односима у том погледу прави разлику између уговора у привреди и осталих уговора. За уговоре у привреди закон је утврдио претпоставку солидарности, што значи да није потребно да се солидарност изрично уговори. Међутим, иако се у уговорима у привреди солидарност претпоставља, закон је и код тих уговора оставио могућност странкама да отклоне солидарну одговорност, само што то морају изричито учинити уговором.

Код осталих облигационих уговора, правило је да се солидарност више поверилаца или дужника у једној дељивој обавези мора изрично уговорити. Код ових уговора, сваки део потраживања и дуга има своју самосталност. У случају активне дељиве обавезе сваки поверилац може од дужника захтевати само свој део потраживања, иако цео однос потиче из истог правног основа. Такође, и у случају пасивне дељиве обавезе сваки дужник одговара само за свој део обавезе. Од изузетног правног значаја је такав положај сваког повериоца и дужника, као и самосталност сваког дела потраживања, односно дуга у погледу застарелости, инсолвентности, новације и кривице за неиспуњење уговора.

Солидарне облигације у грађанском облигационом праву заснивају се на три начина: законом, уговором и тестаментом. Солидарна обавеза настаје на основу закона кад два или више лица заједнички проузрокују штету другоме, а не може се утврдити удео сваког од њих у доношењу штете. Брачни другови, по закону, солидарно одговарају за обавезе које један од њих преузме за текуће потребе брачне заједнице. Завешталац може тестаментом засновати солидарну обавезу својих наследника према трећим лицима. Међутим, солидарне облигације најчешће се заснивају уговором, пре чему се употребљавају различити изрази: "обавезујемо се солидарно" или "дугујемо нераздељено", или "један за све и сви за једног".

У облигационом праву, а нарочито у привредном све више се шири примена пасивне одговорности, како с обзиром на врсте правних односа, тако и с обзиром на услове и дејства, па на тај начин пасивне солидарне облигације све више постају правило, а активне облигације изузетак од правила.

У правном промету, у складу са прописима и уговорима може се одговарати и за обавезе трећих лица. Закон је за ту одговорност прописао два модалитета: солидарну или супсидијарну, при чему обе могу бити неограчине и ограничене. Одговорност за обавезе другог лица може бити, по свом квалитету, солидарна или супсидијарна, а обе по свом обиму могу бити неограничене или ограничене.

Обавезе солидарних дужника могу се међусобно разликовати. Рок испуњења обавезе може бити за сваког солидарног дужника друкчији. Такође, неки дужници могу се обавезати условно, а други без услова. Коначно, један солидарни дужник може бити солидарно обавезан само до одређене висине, а други за цео износ. Ова различита одступања су од изузетног значаја приликом подизања тужбе. Поверилац може подићи тужбу само против оног дужника код којег је наступио рок доспелости и утврђено постојање услова, који не спречавају успешно вођење парнице.

Из облигационог односа настала је меница. Све до XIX века меница је била казуални правни посао. Појам каузе је и данас споран. Према једнима, кауза је правни циљ који се правним послом жели постићи, а по другима кауза је економски циљ или ефекат који се постиже правним послом, па и издавањем менице. Постепено меница се потпуно одвојила од основног посла из кога је настала и постаје апстрактна обавеза. Обавеза се ствара самим потписивањем меничног бланкета, чиме добија велику моћ циркулације, па се изједначава са новцем, јер постаје сурогат новца. Она нема принудни курс као новац, али има правно дејство новца због тога што постаје средство плаћања.

II Разлика између опште-правне и меничне солидарности

Менична солидарност разликује се од облигационе и по начину настанка. Према Закону о меници, менична обавеза је солидарна, јер сви који су меницу трасирали, акцептирали, индосирали или авалирали, уопште сви менични дужници, одговарају солидарно имаоцу менице (чл. 46.). Док се солидарност меничних дужника заснива искључиво на закону, с друге стране, опште правна солидарност се заснива не само на закону, него и уговором и тестаментом.

Закон о меници усвојио је јединствено правило о солидарној одговорности свих меничних дужника, без обзира да ли су у питању правна или физичка лица. Закон о облигационим односима у том погледу прави разлику између уговора у привреди и осталих уговора тако, што је за уговоре у привреди утврдио претпоставку солидарности, а код осталих уговора, прописао је правило да се солидарност мора изричито уговорити.

Свако менично изјашњење на меници, односно сваки исправни потпис заснива потпуно самосталну меничну обавезу, без обзира на пуноважност осталих меничних потписа. Супротно томе, у грађанском праву важи правило да споредна тражбина дели правну судбину главне тражбине. Јемац није дужан да испуни обавезу, ако докаже да главни дуг није настао. Према томе, у облигационом праву, ако не постоји главна тражбина, не постоји ни споредна. У меничном праву, према начелу самосталности меничних обавеза, свака менична обавеза има посебну правну судбину. Авалиста је обавезан да плати менични дуг и у случају ако је и фалсификован потпис лица за које је он авалирао меницу. Под формалном неи-

справношћу меничног потписа подразумева се само видљив недостатак потписа. Напр. потпис није својеручан, него је исписан писаћом машином.

Код меничне солидарности, одговорност солидарних дужника није иста као у облигационом праву. Код опште-правне солидарности обавеза сваког дужника је потпуно иста, док код меничних дужника акцептант трасиране менице и издавалац сопствене менице одговарају безусловно, а сви остали менични дужници одговарају условно. С тим у вези меничне дужнике делимо на главне и регресне. Главни менични дужници су: трасант док меница не буде акцептирана, акцептант, издавалац сопствене менице и авалисти неког од ових дужника. Регресни дужници су сви остали менични потписници. Ова подела је изузетно значајна, јер су регресни дужници супсидијарно обавезни у односу на имаоца менице. Они су дужни да плате меницу, тек ако главни менични дужници не плате. Ималац менице мора, правоваљаним протестом, доказати да главни менични дужници нису исплатили меницу. Протест је услов само за одржавање регресних права према регресним дужницима, а никада није услов за остваривање права против главних меничних дужника. Према Закону о меници, главни менични дужници се обавезују да меницу плате о доспелости (чл. 27, 31. и 110.), а регресни само одговарају да ће меница бити исплаћена (чл. 9. и 14.).

Исплатом од стране било којег дужника код облигационе солидарности престаје обавеза осталих дужника. Међутим, код меничне солидарности обавеза осталих дужника престаје само ако је дуг платио главни менични дужник. Ако је дуг платио регресни дужник, менична обавеза престаје само за њега и за дужнике који су меницу потписали после њега. Дужник који је искупио меницу стиче право да му његови претходници, тј. дужници који су пре њега потписали меницу, исплате меничну своту коју је он платио (чл. 48.). Према томе, у односу на дужнике који одговарају ономе ко је искупио меницу, остаје и даље менична обавеза, па у односу на њих настаје само промена меничног повериоца.

Главни менични дужници одговорни су сваком имаоцу менице. Законитим имаоцем менице сматра се онај ко држи меницу у рукама, ако своје право докаже непрекинутим низом индосамената (чл. 15.). Законити ималац менице не мора бити и њен власник, али може вршити сва права меничног повериоца, која проистичу из менице (чл. 17. и 18.). Према томе, за вршење права из менице није битно ко је власник, него ко је законити ималац, пошто је законити ималац овлашћен да врши сва права која из ње проистичу, чак и кад није власник. С тим у вези, указујемо да главни менични дужници одговарају, не само последњем имаоцу, који је меницу поседовао у моменту њене доспелости, него и сваком меничном дужнику, који је искупио меницу. Регресни менични дужници одговарају последњем имаоцу менице и само једном броју дужника који су искупили меницу. Менична обавеза престаје само у односу на оне меничне дужнике чији су потписи на меници иза потписа регресног дужника који је искупио меницу. Међутим, дужници чији потписи на меници претходе потпису регресног дужника који је искупио меницу, солидарно одговарају за исплату менице.

III Дужничка солидарност

У битне меничне елементе спадају и персонални менични елементи, који обухватају и меничну способност. Разликујемо активну и пасивну менично-правну способност. Под активном менично-правном способношћу подразумева се својство лица да може бити менични поверилац. Активна менична способност у свему је изједначена са грађанско-правном способношћу. Под пасивном менично-правном способношћу подразумева се својство лица да може преузимати меничне обавезе, тј. да може постати дужник. Менична пословна способност је својство лица да се својим изјавама воље стварају менична права и обавезе. У меничном праву пословна способност нужно претпоставља постојање правне способности. Супротном томе, правна способност не претпоставља нужно и постојање пословне способности. Менична правна и пословна способност изједначене су са правном и пословном способношћу у грађанском праву.

У меничном праву не постоји активна солидарност. Не може се менична свота трасирати на више лица тако, да свако од тих лица има право на један одређени део те своте. Поред тога и индосаментом није могуће на индосатара пренети само један део меничне своте, јер није допуштен делимични индосамент. По нашем меничном праву ништав је делимични индосамент (чл. 11.). Значи, код менице, имамо само дужничку солидарност, а не и солидарност поверилаца.

Дужничка солидарност настаје предузимањем меничних радњи и мера за очување меничних права. Меничне радње представљају низ одвојених правних послова, којима се заснива дужничка солидарност. У те радње спадају: издавање менице, акцептирање (прихватање) менице, индосирање (преношење) менице, авалирање и исплата менице.

Менични повериоци, ради очувања својих меничних права, дужни су да предузимају законом одређене мере, без којих се не могу вршити регресна права. У меничне радње за очување и остваривање меничних права улазе: подизање протеста, исплата менице путем регреса, подизање захтева за амортизацију менице и подизање тужбе.

1. – Издавање менице

Издавање менице, по правилу претпоставља прву радњу у сваком меничном послу. Издавање је завршено стављањем потписа на меницу, на место одређено за трасанта. Текст наредбе накнадно може попунити сваки савесни ималац менице. Заправо, преко бланко менице, односно меничног бланкета, издавање менице може доћи не само после акцептирања, него и после авалирања, па чак и после индосирања.

Издавањем менице заснива се менично-правни однос између трасанта и свих осталих лица, која су потписала меницу.

Трасантова менична изјава мора, приликом подношења меница на исплату, да садржи све битне, безусловно потребне састојке да би вредела као меница (чл. 1.).

Закон о меници дозвољава да састојци о доспелости, месту плаћања и месту издавања не морају безусловно бити на меници, полазећи од претпоставке да се местом плаћања сматра место означено поред трасатовог имена, а да се местом издавања сматра место означено поред потписа трасантовог и да се меница на којој није означена доспелост сматра као меница по виђењу (чл. 2.).

Трасирана меница, поред трасантове изјаве, може да садржи и изјаве других меничних дужника. Најзначајнија је трасатова изјава о акцептирању, којом акцептант постаје главни менични дужник, потписујући трасанта, претварајући га у регресног дужника, па чак и у потенцијалног повериоца у односу на акцептанта (чл. 24.). Такође је значајна и изјава индосанта о преносу менице (чл. 10.). Затим изјава авалисте о меничном јемству /чл. 30.). Коначно и изјаве адресата по потреби или интервениента за част о акцептирању, или исплати менице. (чл. 56.).

На основу ових изјава, било ког меничног дужника, настаје дужничка солидарност. Међутим, на меници могу бити и изјаве, односно клаузуле, којима се не ствара дужничка солидарност, него су само од значаја за одређивање садржине меничне обавезе. Од посебног значаја за ту садржину су клаузуле: о домицилирању (чл. 26.), о камати (чл. 5.), о забрани индосирања (чл. 10. и 14.), о пуномоћју (чл. 17.), о залагању (чл. 18.), о забрани да се меница подноси ради акцептирања (чл. 21.), о ослобађању имаоца од обавеза да, ради вршења регреса, подиже протест (чл. 45.) и о одређивању ефективне исплате страним новцем и курса страног новца (чл. 40.).

Врло су служени менично-правни односи кад се више лица појаве истовремено као трасанти једне менице. У том случају настају два различита менично-правна односа. У односима између сатрасаната претпоставка је да је њихова обавеза дељива и да се дели на равне делове. Најзначајнија правна последица овог односа је да између сатрасаната не постоји дужничка солидарност, него пасивна солидарност међу дужницима, између којих је дозвољено тражење регреса путем грађанско-правне тужбе. Супротно томе, према имаоцу менице имамо дужничку солидарност сатрасаната, јер је сваки од њих преузео целу обавезу, па менични поверилац може захтевати исплату од било којег сатрасанта посебно, било од више њих или свих заједно.

2. Акцептирање менице

Менично-правна радња којом неко лице, по правилу трасат, својим потписом потврђује да прихвата меничну обавезу, је изјава којом се акцептира меница. Стављањем изјаве да ће наредбу за исплату извршити, трасат постаје главни менични дужник, јер се он акцептирањем обавезује да меницу плати о доспелости (чл. 27.). Кад трасат прихвати обавезу, радикално се мењају менични односи тиме, што трасант постаје супсидијарни дужник, па престаје његова обавеза да меницу плати о доспелости, а он само одговара да ће акцептант исплатити меницу. Подизањем протеста поново се мења менично-правни положај трасанта тако, да он више није супсидијарни дужник, јер настаје његова дужничка солидарност.

Акцептирање мора бити безусловно, јер ако садржи услов није менично-правно ваљано (чл. 25.). Акцепт се може ограничити само на један део своте. Свако друго у акцепту садржано одступање од састојка менице равно је одбијању акцепта. Међутим, акцептант је обавезан према садржини свог акцепта за свако друго одступање, које не садржи ни услов, нити ограничење своте. Рецимо, ако је у меници одређена доспелост на одређени дан 1.4.2001. године, а акцептант прихвати меничну обавезу, али испред свог потписа унесе клаузулу "акцептирам са роком плаћања 1.6.2001. године". Оваквим акцептирањем не мења се обавеза трасанта, јер он трајно остаје главни менични дужник, а са даном који је акцептант одредио као дан плаћања, они успостављају дужничку солидарност у односу на имаоца менице.

На једној меници може да буде означено и више лица у својству трасата, било алтернативно или кумулативно. Код алтернативно означених трасата, ималац менице може се обратити за акцепт или исплату менице било коме од њих. Међутим, ако један одбије, ималац се мора обратити другом сатрасату, а ако и други одбије, онда и трећем, и тако редом док и последњи трасат не одбије акцептирање или исплату. Само кад сви сатрасати одбију акцептирање или исплату, ималац менице може подићи протест и тиме супсидијарну обавезу регресних дужника претворити у дужничку солидарност. Код кумулативно означених сатрасата, ималац менице може се обратити за акцепт или исплату сатрасатима, али само за сразмеран део меничне своте. Ако сатрасат, приликом акцептирања не назначи своту коју прихвата, одговараће за целу меничну своту.

У погледу дужничке солидарности акцептаната настају различите менично-правне ситуације. Пре свега неопходно је истаћи, ако је на меници означено више сатрасата, солидарност постоји само међу оним сатрасатима који су акцептирале меницу, јер сатрасати који нису акцептирале меницу, нису и не могу бити менични дужници, чак и кад су се уговором са трасантом обавезали да акцептирају меницу. Посебно истичемо, ако има више сатрасата који су акцептирале меницу за исту своту, међу њима постоји дужничка солидарност, под условом да су сви позвани да плате меницу. Међутим, ако има више сатрасата, али је сваки од њих акцептирао меницу само за један део своте, између њих нема меничне солидарности, јер свако одговара за свој део обавезе. Коначно, ако су меницу акцептирале трасат и интервениент, без обзира на начин на основу кога се интервенише – по позиву или спонтано – они солидарно одговарају имаоцу менице. Разлика у њиховом положају је у томе, што трасат који је акцептирао меницу нема право на регрес, док акцептант-интервениент има право регреса према оном меничном дужнику за кога је интервенисао, као и према његовим менично-правним претходницима.

3. Индосирање менице

Меница је исправа која садржи потраживање имаоца менице против меничних дужника. Под индосаментом се подразумева посебна изјава којом индосант – ималац менице преноси исправу на индосатара – новог имаоца. Пренос менице вр-

ши се преносом потраживања инкорпорираних у меници, али се уједно мора пренети и право својине на меници. Својина се преноси простом предајом јер је менична исправа покретна ствар.

Ремитент се појављује као индосант првог индосамента, јер је он први ималац менице. Индосамент је у суштини одређивање новог повериоца од стране ремитента. Индосамент се ставља на полеђини менице или на алонжу, а може и на предњој страни. Алонж је посебан лист који се причвршћује у наставку менице и служи само за писање индосамента ако нема за њих више места на полеђини менице. Индосант може забранити пренос менице, стављањем клаузуле "не по наредби". Ако је трасант ставио клаузулу о забрани преношења, меница се уопште не може индосирати. Ако је ректа клаузулу ставио један од индосаната, тада се меница не може даље преносити индосаментом, али се цесија може применити.

Индосаментом се стичу сва права инкорпорираних у меници, а не само права која су припадала индосанту, који је извршио пренос. Суштинска разлика између индосамента и цесије је у томе, што цесионар стиче само онолико права, колико је имао цедент. Напротив, индосатар стиче сва права из менице, без обзира на права која су припадала индосанту, осим ако је меницу стекао лукавством. Према томе, за индосамент не важи правило, да нико не може више права пренети, него што га сам има.

На индосатара се не може пренети само један део меничне своте, јер није допуштен делимични индосамент. Сви индосанти одговарају имаоцу менице, да ће меница бити плаћена. Међутим, њихова обавеза, као и обавеза трасантова, је условна пошто се од индосаната може захтевати исплата, само ако трасат не акцептира или не плати меницу. То практично значи да су индосанти супсидијарно обавезни у односу на имаоца менице од дана индосирања до дана протетеста. Протест није само услов за одржавање регресних права, него менични поверилац, тј. ималац менице, том радњом све индосанте претвара у солидарне дужнике, чиме се гаси супсидијарност код менице.

4. Авалирање менице

Поред акцептанта, трасанта и индосанта, постоји и четврта врста меничног дужника, а то је авалиста. Авалиста одговара онако како одговара онај за кога јемчи (чл. 31.). Према садржају обавезе коју преузима авалиста, менично јемство може бити на укупан менични износ, а авалиста се може обавезати и на мањи износ од износа на који гласи меница.

Авалиста може бити и лице чији се потпис већ налази на меници. Авалиста може бити и регресни дужник, али само за једног свог претходника, с изузетком непосредног претходника. С тим у вези, настаје врло компликована менично-правна ситуација када неко од индосаната авалира меницу за акцептанта. Први индосант и трасант одговорни су другом индосанту за евентуални откуп менице, јер су у односу на њега регресни дужници. Међутим, ако други индосант авалира

меницу за акцептанта, онда први индосант и трасант против њега стичу менична права као повериоци.

Авалиста одговара солидарно, а не супсидијарно, са оним за кога је јемчио. Поред тога, његова обавеза је самостална, јер непосредно одговара сваком савесном имаоцу менице, чак и у случају да је обавеза дужника за кога јемчи ништава из било ког недостатка сем формалних. Међутим, кад је условна обавеза лица за кога јемчи авалиста, онда је супсидијарна обавеза и авалисте. Подизањем протеста успоставља се дужничка солидарност свих потписника на меници, па и авалиста који су јемчили за регресне дужнике. С тим, што менични дужник који је искупио меницу може тражити регрес само од својих менично-правних претходника.

У привредном праву, а нарочито у банкарском пословању, све више се развија пракса давања "скривеног авала". Банка која хоће да јемчи за исплату меничне своте, а жели да се то прикрије, потписује меницу као трасант, трасат или индосант. Да би прикрила авал, банка у складу са уговором који закључује са својим комитентом, издаје меницу као трасант у корист комитентовог повериоца као ремитента. Банка свог комитента, који је дужник из основног посла означава као трасата, али и она као трасант одговара кориснику менице за њену исплату, ако је трасат не исплати. Такође је банка прикривени авалиста, када акцептрира меницу коју њен комитент, као дужник трасира на банку у корист свог повериоца. У овом случају авал се не може доказивати према имаоцу менице, али између банке и њеног комитента мора постојати посебан уговор о скривеном авалу, како би се могла побјигати законска претпоставка о односу банке, као акцептанта и њеног комитента, као трасанта. Коначно, банка прикрива авал и тако што се појављује као индосант, па индосаментом преноси меницу на комитентовог повериоца.

5. Исплата менице

Код свих меничних радњи од битне је важности терминологија. Менично-правно значење термина којима се означавају радње није увек истоветно са језичким значењем у обичном говору. Менична терминологија је скуп стручних израза који се употребљавају у меничном пословању. Закон о меници усваја више термина о испуњењу обавезе меничног дужника. У употреби су четири термина, и то: плаћање, исплата, наплата и скуп. Реч плаћање је скупни термин за исплату, наплату и искуп. Уколико главни менични дужник добровољно намири меничну обавезу, онда се таква радња назива исплатом менице. Међутим, ако менични поверилац своја права остварује принудним путем, преко суда, ради се о наплати менице. Коначно, ако регресни дужник плаћа меничну обавезу, онда се таква радња назива искуп менице.

Ималац менице мора поднети меницу на исплату било на сам дан плаћања, било једног од два радна дана који долазе одмах за њим (чл. 37.). Закон о меници прави разлику између доспелости и дана плаћања. Доспелост и дан плаћања су, по правилу, истог датума. Изузетно ако меница доспева на празник, њена исплата може се захтевати тек следећг радног дана (чл. 104.). Ако ималац менице на дан пла-

ћања или у току идућа два радна дана не поднесу меницу на исплату губи своја права против индосаната, против трасанта и против свих осталих меничних дужника изузев акцептанта. У том случају, главни менични дужник – акцептант остаје у обавези да исплати меницу унутар рока застарелости од три године рачунајући од доспелости (чл. 78.). Ако ималац на време не поднесу меницу на исплату, акцептант је у задоцњењу тек од дана кад му се достави менична тужба, односно решење о извршењу на основу веродостојне исправе.

Ако трасат није акцептирао меницу, било због тога што му није поднета на акцептирање, било да је одбио акцептирање, меница се мора трасату поднети на исплату. Међутим, ако је одбијање утврђено протестом због неакцептирања, меницу није потребно подносити трасату на исплату, нити је потребно подизати протест због неисплате менице (чл. 43.).

Подизањем протеста због неакцептирања или због неисплате, супсидијерна одговорност трасанта, индосанта, авалисте и свих осталих меничних обвезника, или сили закона, претвара се у дужничку солидарност.

Исплатом менице од стране једног солидарног дужника, обавеза осталих дужника престаје само ако је исплату извршио главни дужник. Ако исплату изврши регресни дужник, менична обавеза престаје само у односу на њега и у односу на регресне дужнике чији потписи се налазе иза потписа дужника, који је искупио меницу. Дужнику који је искупио меницу одговарају солидарно сви дужници чији потписи на меници претходе његовом потпису. Према томе, дужничка солидарност постоји према имаоцу менице, а између меничних дужника, законом је успостављен ранг солидарности. У меничном праву, уместо дељења обавеза постоји њихово преваљивање. Исплатилац менице преваљује на своје претходнике, не само меничну своту, него и све трошкове око исплате менице, провизије и камате. Преваљивање се врши све док главни менични дужник – акцептант, не исплати меницу, чиме се гаси менична обавеза.

6. Мере за очување меничних права

Ималац менице дужан је да предузима одређене, мере ради очувања својих меничних права. У те мере спадају: протест, регрес, амортизација и тужба.

Протест је правни акт којим се одржавају менична права према регресним дужницима. То је јавна исправа којом суд потврђује да је ималац менице поднео главном меничном дужнику меницу на протест или исплату и исход те радње. Тек подизањем протеста сви менични дужници солидарно одговарају имаоцу менице да ће меница бити исплаћена. Све до подизања протеста трасант, идносанти и њихови авалисти одговарају условно, тј. супсидијерно имаоцу менице. Ако ималац менице пропусти да подигне протест, сви регресни дужници се ослобађају обавезе да плате меницу. Подизањем протеста супсидијерна одговорност регресних дужника, претвара се у дужничку солидарност. Трасант може на меницу ставити клаузулу "без протеста" и тиме ослободити имаоца менице подизања протеста. Тиме сви регресни дужници солидарно одговарају за исплату менице. Ако неко од индо-

саната или авалиста стави ту калузулу, онда он и сви његови следбеници, тј. потписници који за њим долазе, преузимају солидарну одговорност за исплату.

Амортизациони поступак спроводи суд. Јавно суд позива сваког оног у чијем се притежању налази меница, да исте покажу суду. Ако се неко јави суду, лице које је захтевало амортизацију сазнаје код кога се меница налази, па може својинском тужбом захтевати да се меница врати. У том случају суд обуставља поступак амортизације. Уколико се нико не буде јавио, суд одлуком проглашава несталу меницу за амортизовану. Уколико би се после амортизације појавила нестала меница и то у рукама легитимисаног лица, акцептант не би био у обавези да је плати. На основу одлуке о амортизацији гасе се нестале менице, па се не могу вршити никаква регресна права према регресним дужницима. Једино акцептант остаје у обавези да исплати меницу.

С обзиром на разлику која постоји између главних и регресних меничних дужника, менични повериоци могу подићи две врсте меничних тужби: редовна менична тужба и регресна менична тужба. Редовна тужба може се подићи само против главних меничних дужника, а то су: трасант док меница не буде акцептирана, акцептант, издавалац сопствене менице и авалиста неког од ових дужника. За ову тужбу довољно је поднети суду формално ваљану меницу са непрекинутим низом индосамената. Регресна тужба се може подићи против свих регресних меничних дужника. За успешност ове тужбе, поред подношења формално ваљане менице са непрекинутим низом индосамената, потребна је и уредна протестна исправа.

Повериоци су заштићени тужбама, а права меничних дужника заштићена су приговорима, које они могу истицати против имаоца менице. Приговори су чињенице које се могу истицати у међусобним меничним односима поверилаца и дужника. Приговори се могу истицати само ако су засновани на самој меници. Разликују се објективни од субјективних приговора. Објективни (апсолутни) приговори потичу из самог меничног писмена, јер немају свој основ у личном односу повериоца и дужника. Постоје три врсте објективних приговора: приговори које може истицати само поједини менични дужник против сваког имаоца менице и коначно, приговори које може истицати сваки дужник само према једном имаоцу менице. За разлику од објективних, субјективни (лични) приговори имају свој основ у личном односу меничног дужника према повериоцу, као и према свим каснијим прибавиоцима менице који су до ње дошли несавесно. Субјективни приговори у суштини су приговори које може истицати само један менични дужник, само према једном повериоцу.